

POMORSKI ZAKONIK REPUBLIKE HRVATSKE I MEĐUNARODNO PRAVO MORA

Prof. dr. sc. Budislav Vukas *

UDK 347.79(497.5)

341.225.5

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: lipanj 2007.

Pomorski zakonik Republike Hrvatske, kako onaj prvi iz 1994. godine, tako i njegova nova verzija iz 2004., uređuje pravni poredak uz hrvatske obale Jadrana, ali i pravne odnose brodova pod našom zastavom izvan prostora nad kojima Hrvatska ima suverenost, suverena prava i jurisdikciju, te cjelokupnu materiju pomorskog prava. U radu se isključivo obrađuju pitanja međunarodnog prava mora, usporedbom pravila Zakonika o međunarodnopravnim režimima uz naše obale s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora (1982.). Pri tome se posebna pažnja posvećuje režimu vanjskog pojasa, koji Hrvatska iz nepoznatih razloga nije proglasila, kao i režimu isključivog gospodarskog pojasa. Taj pojas Hrvatska nije uspostavila s punim njegovima sadržajem, što izaziva kritike hrvatske javnosti kao i odgađanje primjene toga novog režima s obzirom na države članice Europske unije. Međutim, i na takav "okrnjeni" gospodarski pojas neopravdano prosvjeduju dvije nama susjedne zemlje, članice Europske unije. Njihovo se uzrujavanje intenzivira zbog činjenice da je Hrvatske odlučila od 1. siječnja 2008. pravila o tome pojasu početi primjenjivati i na države članice Europske unije.

Ključne riječi: međunarodno pravo mora, neškodljivi prolazak, vanjski pojas, isključivi gospodarski pojas, zaštićeni ekološko-ribolovni pojas

I. UVOD

S obzirom da je ovaj broj Zbornika posvećen pokojnom profesoru Velimiru Filipoviću, nametnulo mi se teško pitanje predmeta koji bih mogao obraditi. Jedina je solucija da članak posvetim zakonskom tekstu koji obuhvaća i pomor-

---

* Dr. sc. Budislav Vukas, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

sko pravo i pravila međunarodnog prava mora, koja se nužno unose u takve zakone, a to je hrvatski Pomorski zakonik.

Kako sam - nažalost - praktično cijeli svoj život posvetio međunarodnom pravu mora, na sljedećim ću stranicama usporediti odredbe našeg Pomorskog zakonika (verzije iz 1994. i 2004.)¹ koje se odnose na međunarodno pravo mora s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. (dalje: Konvencija iz 1982.), koja zapravo reflektira opće običajno međunarodno pravo mora.² Pri tome neću moći izbjeći i neke primjedbe o općem odnosu našeg nacionalnog, unutrašnjeg zakonodavstva i međunarodnog prava, pri čemu iskazujemo površnost i nepreciznost već i u samom Ustavu naše države.³

Kako su osnova moje rasprave tekstovi dviju verzija našeg Pomorskog zakonika, raspored i naslovi sljedećih odjeljaka temeljit će se prvenstveno na naslovima dijelova i glava Pomorskog zakonika.

---

¹ Narodne novine, br. 17/1994 i 181/2004.

² Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora otvorena je za potpisivanje 10. prosinca 1982., a stupila je na snagu 16. studenog 1994., nakon što ju je ratificiralo 60 država. Prema posljednjim vijestima iz Ujedinjenih naroda, 152 države bile su stranke Konvencije krajem 2006. godine; Bulletin No. 62, Law of the Sea, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, United Nations, New York, 2007., str. 1-9.

Hrvatska je postala strankom Konvencije 5. travnja 1995., kad je glavnom tajniku Ujedinjenih naroda notificirana naša izjava da strankom Konvencije postajemo sukcesijom ratifikacije SFR Jugoslavije (od 5. svibnja 1986.). Međutim, u pismu u kojem je 4. travnja 1995. ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske dr. Mate Granić zatražio da se Hrvatska smatra sljednicom SFRJ glede ratifikacije Konvencije o pravu mora, predložio je da sukcesija ima učinak od 8. listopada 1991., tj. od dana stjecanja samostalnosti Republike Hrvatske. Službene publikacije Ujedinjenih naroda glede odnosa Hrvatske prema Konvenciji navode pak samo datum 5. travnja 1995. Prijevod Konvencije na hrvatski vidi u: Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 9/2000.

³ O neusklađenosti našeg Ustava s međunarodnim pravom vidi: B. Vukas, Za ustavne odredbe nije isključivo mjerodavna struka ustavnog prava, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2000., str. 617 i d.

II. OPĆE ODREDBE

2. Početak 1. članka obiju verzija Pomorskog zakonika, uz male međusobne jezične razlike, sročan je tako kao da se razvoj prava mora zaustavio sredinom prošlog stoljeća, a nesuglasan je sa samim daljnjim sadržajem Zakonika. Čl. 1., st. 1. Zakonika iz 2004. glasi:

“Odredbama ovoga Zakonika utvrđuju se morski i podmorski prostori Republike Hrvatske i uređuju pravni odnosi u njima, sigurnost plovidbe u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske...”

U ovoj se uvodnoj odredbi kao područje koje uređuje Zakonik navode samo morski režimi u kojima Republika Hrvatska ima suverenost: naše unutrašnje morske vode i naše teritorijalno more. Takva bi se suzdržanost, ograničenje na ta dva režima samo naizgled mogla opravdati. Naime, u režimima izvan teritorijalnog mora - vanjskom pojasu, isključivom gospodarskom pojasu, epikontinentalnom pojasu - obalna država nema suverenost, već samo određena, pojedina prava, pa bi se interno zakonodavstvo možda moglo suzdržavati od preciznog reguliranja tih režima te samo uputiti na relevantno međunarodno pravo, tj. na Konvenciju iz 1982. Međutim, to nije razlog nespominjanju međunarodnopravnih režima izvan našeg teritorijalnog mora u tim početnim odredbama Pomorskog zakonika. Uz iznimku vanjskog pojasa, ti se režimi ipak spominju već u sljedećem dijelu Zakonika: u st. 2. čl. 6., a dalje su im posvećene detaljno razrađene cijele glave Zakonika: Gospodarski pojas (glava IV., čl. 32.-41.); Epikontinentalni pojas (glava V., čl. 42.-46.).

3. Druga, značajnija primjedba na Opće odredbe Pomorskog zakonika odnosi se na čl. 4., u kojem se kaže:

“Na odnose pomorskog prava koji nisu uređeni ovim Zakonikom, drugim propisima donesenima na temelju ovoga Zakonika, odnosno drugim zakonima, **primjenjuju se običaji.**” (Istaknuo autor.)

U ovoj je odredbi hrvatski zakonodavac iskazao dosta pažnje budućim zakonima i podzakonskim aktima o materiji kojoj je najviši akt sam Pomorski zakonik. Međutim, pri kraju teksta članka ima jedna neoprostivo neprecizna odredba. Prvo, pokazalo se da zakonodavac ne razlikuje “običaj” od “običajnog prava”. Običaj je, naime, uobičajeno ponašanje koje se u svakom času može

prekršiti, a da se time ne povrijedi pravo, već samo uobičajeni stručni, profesionalni odnosi. Kod običajnog prava, međutim, uobičajeno ponašanje prati i svijest, uvjerenje pravnih subjekata da je takvo ponašanje obvezujuće (opinio iuris).⁴ Dakle, samo običajnoppravna pravila, a ne običaji mogu dopuniti pravni sustav osnove kojeg je uspostavio Pomorski zakonik i drugi pravni akti.

Bilo kako bilo, kako se “običaji” navode kao nadopuna pisanog unutrašnjeg prava, gotovo je sigurno da zakonodavac nije imao u vidu “međunarodni običaj” ili “međunarodno običajno pravo”. U to sam uvjeren zato što “međunarodne običaje” odnosno “međunarodno običajno pravo” ne spominje ni Ustav Republike Hrvatske. U čl. 140. Ustava, u kojem se govori o odnosu međunarodnog prava i našeg unutrašnjeg prava, spominju se samo međunarodni ugovori, a ne pravila međunarodnog prava iz drugih izvora (običaja, odluka međunarodnih organizacija).⁵

4. Tekst citiranog čl. 4. Pomorskog zakonika otkriva još jedan, gotovo humoriistični stav njegovih autora. Naime, u tekstu je rečeno kako nastaju pravila koja se primjenjuju na pomorske djelatnosti, a sve je to pravo nazvano “pomorsko pravo”. Dakle, iako drugi dio Zakonika (glave I.-VI., čl. 6.-46.), gotovo isključivo donosi pravila međunarodnog prava mora, za autore Zakonika to nije toliko važno da se taj dio međunarodnog prava uopće spomene. S obzirom na to da se zakonik zove Pomorski zakonik, vjerojatno nisu htjeli mučiti i zbunjivati korisnike spominjanjem još jedne grane prava. I to međunarodnog!

III. MORSKI I PODMORSKI PROSTORI REPUBLIKE HRVATSKE - OPĆA ODREDBA

5. U čl. 6. Zakonika navode se dvije kategorije “morskih i podmorskih prostora Republike Hrvatske”. U st. 1. spominju se naše unutrašnje morske vode i teritorijalno more, nad kojima Hrvatska ima suverenost, a u st. 2. gospodarski pojas i epikontinentalni pojas, u kojima Republika Hrvatska ima samo određena suverena prava i jurisdikciju. Već i samo to nabranje izaziva nekoliko bitnih

⁴ Vidi: J. Andrassy, Međunarodno pravo, VI. izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1976., str. 15.

⁵ Prva rečenica čl. 140. Ustava glasi: “Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona”.

primjedbi o odnosu Republike Hrvatske prema međunarodnopravnim režimima uz njezino teritorijalno more.

a) Od svih režima, pojaseva, u kojima može imati međunarodnim pravom predviđena prava i jurisdikciju, Hrvatska ima samo epikontinentalni pojas (vidi dalje dio V.). Njega, bez ikakve potrebe vlastitog odlučivanja ili objavljivanja, obalna država ima na podmorju (morskom dnu i njegovu podzemlju) izvan vanjskih granica njezinoga teritorijalnog mora do granica utvrđenih Konvencijom iz 1982. (čl. 76. Konvencije).

b) Gospodarski pojas, koji se u st. 2. čl. 6. Pomorskog zakonika spominje ravnopravno s epikontinentalnim pojaskom, obalna država stječe vlastitom odlukom, tj. izjavom da taj režim uspostavlja izvan vanjskih granica svoga teritorijalnog mora. Međutim, glede toga režima autori Pomorskog zakonika (iz 1994. kao i iz 2004.) usvojili su specifičnu, neuobičajenu soluciju. Naime, oni su tome režimu posvetili cijelu glavu detaljnih pravila (glava IV. drugog dijela Zakonika), ali time nisu uspostavili gospodarski pojas Republike Hrvatske! Naime, u završnim odredbama Zakonika iz 1994. (čl. 1042.) rečeno je da će Sabor Republike Hrvatske odlučiti kad će se proglasiti gospodarski pojas Republike Hrvatske. O razlozima i kompleksnim posljedicama takve solucije hrvatskog zakonodavca reći ćemo nešto opširnije u daljnjem tekstu (vidi dio VI.).

c) Konačno, treći režim koji obalna država može imati uz svoje teritorijalno more - vanjski pojas - ni u Općim odredbama, ni bilo gdje drugdje u Pomorskom zakoniku nije spomenut. Vanjski pojas također je režim koji obalna država može svojom odlukom uspostaviti uz svoje teritorijalno more (čl. 33. Konvencije iz 1982.). Zato se taj režim može preklapati s isključivim gospodarskim pojaskom iste obalne države, odnosno biti iznad njezina epikontinentalnog pojasa. U svakom slučaju, vanjski pojas, zajedno s teritorijalnim morem, ne može se prostirati preko 24 morske milje od polaznih crta od koje se mjeri širina teritorijalnog mora.

Iz raznovrsnih zahtjeva obalnih država, kodifikacijom prava mora priznato je obalnoj državi pravo da u vanjskom pojasku sprječava "kršenje svojih carinskih, fiskalnih, useljeničkih ili zdravstvenih zakona i drugih propisa na svom području ili u svom teritorijalnom moru" (st. 1.(a) čl. 33. Konvencije iz 1982.).⁶ Tim

⁶ Vidi povijesni prikaz zahtjeva raznovrsnih sadržaja za režim vanjskog pojasa u tijeku njegova nastanka, u: V. Ibler, Vanjski morski pojas, Zbornik za pomorsko pravo, Jadranski institut JAZU, Zagreb, 1955., str. 11-70.

pravom, priznatim obalnim državama već na Prvoj konferenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora, 1958. godine u Ženevi, sam vanjski pojas nije prostor radi zaštite kojeg se priznaju prava nadzora i kažnjavanja stranih subjekata, već na njemu obalna država ima jurisdikciju radi zaštite tih izričito navedenih interesa na svom kopnenom području i u svom teritorijalnom moru.⁷

Međutim, kad ponovo pogledamo ta četiri izričito navedena zaštićena interesa na koje se odnosi vanjski pojas, i kad se prisjetimo stalnih vijesti o krijumčarenju narkotika i cigareta na južnom Jadranu te neprestanih pokušaja bijednih ljudi iz Azije i Afrike da preko Balkana i Jadrana uđu u bogatiji dio Europe, teško je razumjeti zašto su autori Pomorskog zakonika ignorirali taj režim. Upravo najnovije vijesti iz medija upozoravaju da raste broj osoba koje ilegalno nastoje ući u Hrvatsku morskim putem iz Tirane u Dubrovnik i Split.⁸

Posebno je neshvatljiva naša nezainteresiranost za režim vanjskog pojasa kad se podsjetimo da su na Trećoj konferenciji o pravu mora kompetencije obalne države proširene i na nadzor nad prometom arheoloških i povijesnih predmeta pronađenih na morskom dnu u granicama vanjskog pojasa (st. 2. čl. 303. Konvencije iz 1982.). A njih ima mnogo i na morskom dnu izvan našeg teritorijalnog mora.

Danas, kad naše postupno uvođenje gospodarskog pojasa, pod imenom zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa, izaziva raznovrsne probleme s našim susjedima, uvođenje našeg vanjskog pojasa još bi više kompliciralo odnose na Jadranu (vidi dalje pod 15. i 16.).

IV. UNUTRAŠNJE MORSKE VODE I TERITORIJALNO MORE

6. Kao što je rečeno i u našem Pomorskom zakoniku (čl. 6. st. 1.), nad unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnim morem obalna država ima suverenost. Pri tome se oba pojasa protežu ne samo na more već i na “zračni prostor iznad njih te na dno i podzemlje tih morskih prostora”.

⁷ Čl. 24. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu od 29. travnja 1958.; tekst Konvencije vidi u: V. Ibler, *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Barbat, Zagreb, 2001., str. 508 i d.

⁸ Vidi Kartu s rutama kretanja ilegalaca, u članku G. Čorkala: *Ilegalci izbjegavaju istok i pokušavaju na jugu zemlje*, *Vjesnik, hrvatski politički dnevnik*, Zagreb, 12. kolovoza 2007., str. 43.

S obzirom na to da država ima suverenost nad tim prostorima, međunarodno pravo o odnosima u njima i nema detaljnijih pravila; te odnose uređuje obalna država kojoj oni pripadaju (vidi glave II. i III. drugog dijela Pomorskog zakonika). Čak i najnoviji međunarodni ugovor koji kodificira međunarodno pravo mora - Konvencija iz 1982. - o ta dva režima donosi pravila gotovo isključivo za dva pitanja: prostor na koji ih obalna država ima protegnuti i pravila kojima - pod određenim uvjetima - međunarodno pravo jamči plovidbu brodovima trećih država. To pravo "neškodljivog prolaska" imaju svi brodovi trećih država kroz teritorijalna mora, a iznimno i kroz unutrašnje vode. O režimu neškodljivog prolaska stranih brodova teritorijalnim morem Konvencija iz 1982. sadržava čak 16 detaljnih članaka (čl. 17.-32.). U unutrašnjim vodama neškodljivi prolazak jamči se stranim brodovima samo u slučaju da se ravnim polaznim crtama, od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora, kao unutrašnje vode obuhvate vode koje su prije toga pripadale teritorijalnom moru ili nekom drugom međunarodnopravnom režimu (st. 2. čl. 8.).

7. U skladu s navedenim načelima i pravilima međunarodnog prava iz Konvencije iz 1982., u našem se Pomorskom zakoniku detaljno uređuje prostiranje naših unutrašnjih morskih voda i teritorijalnog mora, zaštita morskog okoliša i znanstveno istraživanje te plovidba u tim dijelovima Jadrana pod suverenosti Republike Hrvatske. Posebne napomene zahtijevaju samo neka od pravila našeg Zakonika o tim pitanjima.

S obzirom na razvedenost naše obale, u skladu s Konvencijom iz 1982. gotovo uz cijelu našu obalu koristimo se metodom ravnih polaznih crta od kojih se mjeri širina našeg teritorijalnog mora; te su crte ujedno i vanjska granica unutrašnjih voda. Pri tome su te ravne polazne crte najčešće određene spajanjem prikladnih točaka na vanjskim obalama naših otoka (čl. 18. Zakonika). Naši otoci, naime, idealno odgovaraju pravilu st. 1. čl. 7. Konvencije iz 1982., koje dopušta povlačenje ravnih polaznih crta "ako se uzduž obale u njezinoj neposrednoj blizini nalazi niz otoka". Kako u tome pravilu udaljenost od obale nije precizirana, povremeno se u nas rasplamsa debata o tome nismo li u povlačenju ravnih polaznih crta korištenjem naših otoka bili preskromni. Predlaže se da se unutar tih crta nađe bar još i otok Vis, jer i on pripada nizu otoka uzduž naše obale i u njezinoj neposrednoj blizini.

8. Suprotno od prijedloga za udaljivanje polaznih crta od naše obale, što bi povećalo površinu naših unutrašnjih morskih voda, treba spomenuti i jednu

situaciju koja bi ih morala smanjiti. Naime, na istočnoj obali Jadrana, u zaljevu Klek-Neum i u uz vanjsku obalu poluotoka Klek, Republika Bosna i Hercegovina ima 21 km obalne kopnene linije.⁹ Kao i svaka druga država, uz svoju obalu i Bosna i Hercegovina ima unutrašnje morske vode i teritorijalno more, koje je Ugovorom o državnim granicama, sklopljenim s Republikom Hrvatskom 30. srpnja 1999., razgraničila s hrvatskim morem. Taj se ugovor primjenjuje od dana njegova potpisivanja, a stupit će na snagu kad se izrade neki detaljni dokumenti potrebni za njegovu trajnu primjenu.¹⁰

Bez obzira na to što u Hrvatskoj postoje neke dileme o pravednosti i povijesnoj opravdanosti nekih segmenata razgraničenja, postojanje obale i mora Bosne i Hercegovine, na temelju Konvencije iz 1982., nalaže da Republika Hrvatska revidira crte kojima zatvara svoje unutrašnje morske vode. Naime, u st. 6. čl. 7. Konvencije iz 1982. kaže se:

“Država ne može primijeniti metodu ravnih polaznih crta tako da time odvoji teritorijalno more druge države od otvorenog mora ili isključivoga gospodarskog pojasa.”

Pravilo je jasno: bez obzira na potpuno geografsko udovoljavanje naših otoka da budu osnova za ravne polazne crte, bez obzira na pravo neškodljivog prolaska koje Hrvatska jamči kroz svoje unutrašnje vode i teritorijalno more svim brodovima koji plove prema obalama Bosne i Hercegovine, bez obzira na činjenicu da pomorske veze Bosne i Hercegovine bitno ovise o korištenju hrvatske luke Ploče, Hrvatska bi morala povući nove polazne crte koje bi omogućile da teritorijalno more Bosne i Hercegovine, preko našeg teritorijalnog mora, bude spojeno s jadranskim vodama izvan našeg teritorijalnog mora.¹¹

⁹ Hrvatska opća enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, sv. 5., Zagreb, 2003., str. 259.

¹⁰ Vidi: B. Vukas, *Maritime Delimitation in a Semi-enclosed Sea: The Case of the Adriatic Sea*, u: Lagoni i Vignes, ur., *Maritime Delimitation*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2006., str. 215; isti: *Sea Boundary Delimitation and Internal Waters*, u: Ndiaye i Wolfrum, ur., *Liber amicorum Judge Thomas A. Mensah*, Koninklijke Brill N V, The Netherlands, 2007., str. 561.

¹¹ Center for Oceans Law and Policy, University of Virginia, *United Nations Conventions on the Law of the Sea 1982., A Commentary*, Vol. II, Nandan i Rosenne, ur., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1993., str. 103.

9. U svojim unutrašnjim morskim vodama obalna država potpuno slobodno određuje hoće li, kojim kategorijama brodova i pod kojim uvjetima otvoriti svoje morske putove i luke. Neškodljivi prolazak obvezna je dopustiti samo u onim unutrašnjim vodama koje su taj status stekle određivanjem ravne polazne crte, "a prije toga nisu se smatrale takvima" (st. 2. čl. 8. Konvencije iz 1982.). Kroz teritorijalne vode obalna država mora brodovima svih država omogućiti uživanje neškodljivog prolaska (čl. 17. Konvencije iz 1982.). Ta nova konvencija o pravu mora uređuje neškodljivi prolazak detaljnije (čl. 17.-32.) no Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958. godine, a po dominantnoj interpretaciji pravo neškodljivog prolaska jamči se ne samo trgovačkim nego i stranim ratnim brodovima i "drugim državnim brodovima koji služe za netrgovačke svrhe".¹²

Mnoge odredbe Konvencije iz 1982. o neškodljivom prolasku preuzete su u naš Pomorski zakonik, ali moramo istaknuti dva posebna pravila koja smo unijeli u Zakonik glede stranih ratnih brodova. Prema čl. 22. Zakonika iz 2004. propisano je:

"O namjeri neškodljivog prolaska stranoga ratnog broda teritorijalnim morem Republike Hrvatske država kojoj taj ratni brod pripada obavijestit će diplomatskim putem ministarstvo nadležno za vanjske poslove Republike Hrvatske najkasnije 24 sata prije uplovljavanja broda u teritorijalno more Republike Hrvatske."

Drugo se pravilo nalazi u st. 1. čl. 26.:

"Teritorijalnim morem Republike Hrvatske smiju istodobno prolaziti do tri strana ratna broda iste državne pripadnosti."

Kako se ta dva pravila o ratnim brodovima - za razliku od drugih odredaba Pomorskog zakonika o neškodljivom prolasku - ne oslanjaju na određene odredbe Konvencije o pravu mora, može se postaviti pitanje ne odstupamo li mi s tim pravilima od prava ratnih brodova na neškodljivi prolazak.

---

¹² O razvoju prava na neškodljivi prolazak ratnih brodova vidi: B. Vukas, Problem neškodljivog prolaska ratnog broda, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1962., br. 1., str. 86-102; isti: Nekoliko napomena o budućim pravilima međunarodnog prava o prolasku stranih ratnih brodova teritorijalnim morem, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1975., br. 1.-2., str. 186-190.

Odgovor na to pitanje je negativan, jer ta naša dva pravila u biti ne sprječavaju niti otežavaju prolazaka stranih ratnih brodova. Prvo pravilo zahtijeva samo obavijest o namjeri neškodljivog prolaska stranog ratnog broda našim teritorijalnim morem. Obavijest o toj namjeri mora stići našim nadležnim organima 24 sata prije uplovljivanja, ali ni država zastave broda, ni sam brod ne trebaju prije uplovljivanja dobiti nikakvu potvrdu naših nadležnih organa da je strana država udovoljila tome zahtjevu, a pogotovu naši organi nisu nadležni u svakom pojedinom slučaju odlučivati hoće li dopustiti prolazak broda, tj. izdavati dozvolu.

Uvjet obavještavanja obalne države o namjeri prolaska stranog ratnog broda kao i ograničavanje istovremenog prolaska na najviše tri ratna broda iste zastave u skladu su s prirodom, pa i samim nazivom **neškodljivog prolaska**. Svrha je toga instituta da se omogući sloboda međunarodne plovidbe, ali da prolazak “ne dira u mir, red ili sigurnost obalne države” (st. 1. čl. 19.). Iznenađna, nenajavljena pojava ratnog broda ili istovremena prisutnost pretjerano velikog broja ratnih brodova jedne strane države mogu izazvati strah, nesigurnost obalne države, njezina stanovništva, pa i opasnost za plovidbu, turizam i druge mirnodopske djelatnosti u teritorijalnom moru.

V. EPIKONTINENTALNI POJAS

10. Uspostavljanje epikontinentalnog pojasa neke su države dulje vrijeme zahtijevale ponajprije zato da bi stekle suverena prava nad mineralnim bogatstvima u podmorju izvan svoga teritorijalnog mora.¹³ Taj je režim u međunarodnom pravu definitivno priznat na Ženevskoj kodifikacijskoj konferenciji 1958. godine, a u našem Pomorskom zakoniku posvećena mu je glava V. drugog dijela (čl. 42.-45. verzije Zakonika iz 2004. godine).

Epikontinentalni pojas jedini je od tri režima uz teritorijalno more koji obalna država ima automatski, bez vlastite odluke i obavještavanja međunarodne zajednice, u skladu s pravilima koja se primjenjuju na određivanje morskog

---

¹³ O tome pojasu, prije njegova definitivnog priznanja kao posebnog međunarodnopravnog režima, najbolju knjigu u cjelokupnoj svjetskoj literaturi napisao je profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu dr. Juraj Andrassy; vidi: J. Andrassy, *Epikontinentalni pojas*, JAZU, Zagreb, 1951.

dna i njegova podzemlja, koji se smatraju epikontinentalnim pojasom, a ne podmorjem izvan granica nacionalne jurisdikcije. Po Konvenciji iz 1982. svakoj obalnoj državi pripada morsko dno do udaljenosti od 200 morskih milja od polaznih crta od kojih se mjeri širina njezina teritorijalnog mora bez obzira na njegovu dubinu, a o većim njezinim zahtjevima na temelju čl. 76. Konvencije iz 1982. mišljenje mora dati međunarodna Komisija za granice epikontinentalnog pojasa.

Uz ta nova pravila o protezanju epikontinentalnog pojasa po Konvenciji iz 1982., u odnosu prema Konvenciji o epikontinentalnom pojasu iz 1958., minimalno je izmijenjen i režim toga pojasa.¹⁴ Međutim, sve te izmjene glede maksimalnog protezanja epikontinentalnog pojasa, njegova razgraničenja među susjednim državama, kao i neke dopune režima vezane uz njegovo proširenje, za nas nemaju praktičnih posljedica. Naime, Republika Hrvatska ima epikontinentalni pojas uz svoje teritorijalno more, koji je već 8. siječnja 1968. Sporazumom između Jugoslavije i Italije podijeljen između tih dviju država s najduljim obalama na Jadranu.¹⁵ Bez obzira na sve promjene u režimu epikontinentalnog pojasa usvojene na Trećoj konferenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora i raspad Jugoslavije, glede naših prava na epikontinentalnom pojasu uz hrvatsku obalu ništa se nije izmijenilo. Sporazum o razgraničenju s Italijom iz 1968. i Hrvatska i Italija i dalje smatraju obvezujućim u skladu s pravilima Bečke konvencije o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora.¹⁶ Hrvatskoj jedino preostaje da svoj epikontinentalni pojas definitivno razgraniči sa svojim južnim susjedom - Crnom Gorom. Do postizanja sporazuma o konačnom razgraničenju, Hrvatska propisuje svojim Pomorskim zakonikom da prava epikontinentalnog pojasa uživa "do crte sredine koja se nastavlja na vanjsku granicu teritorijalnog mora u Bokotorskom zaljevu u smjeru pučine" (st. 3. čl. 42. Zakonika iz 2004.).¹⁷

¹⁴ Tekst Konvencije iz 1958. vidi u: Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12/1994.

¹⁵ Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 28/1970.

¹⁶ Čl. 11. i 12. Konvencije; Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 16/1993; ispravak br. 9/1998. Na temelju istih pravila i na razgraničenje teritorijalnog mora Italije i Hrvatske u Tršćanskom zaljevu primjenjuje se Osinski ugovor između Jugoslavije i Italije iz 1975.; Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 1/1977.

¹⁷ Narodne novine, br. 181/2004.

11. Ipak, na kraju treba upozoriti na jednu nelogičnost u pravilima našeg Pomorskog zakonika o epikontinentalnom pojasu, koja je značajna s obzirom na interes Hrvatske za zaštitu i korištenje živih bogatstava voda izvan našeg teritorijalnog mora, o čemu dalje raspravljamo. Naime, u st. 1. čl. 44. Zakonika iz 2004. rečeno je da se prilikom ostvarivanja prava Republike Hrvatske iz čl. 43., st. 1. Zakonika - koja uključuju njezina suverena prava radi istraživanja i iskorištavanja prirodnih bogatstava toga pojasa - ne smije, između ostaloga **neopravdano sprječavati ribarenje**. Znači, u vodama iznad našega epikontinentalnog pojasa ne smije se ograničavati sloboda ribolova brodova svih zastava.

Na samom epikontinentalnom pojasu, između ostaloga, obalna država ima suvereno pravo glede tzv. živih bića koja pripadaju vrstama od dna, "tj. bića koja su u stadiju u kojem se mogu loviti bilo nepomična na morskom dnu ili ispod njega ili su nesposobna pomicati se ako nisu u stalnom fizičkom dodiru s morskim dnom ili podzemljem" (st. 4. čl. 77. Konvencije iz 1982.).

Pravilo o slobodi ribolova u vodama iznad našeg epikontinentalnog pojasa bilo bi legitimno kad Republika Hrvatska ne bi imala pretenzija da na temelju međunarodnopravnog režima isključivog gospodarskog pojasa stekne vlastita suverena prava glede živih bogatstava mora izvan svojih teritorijalnih voda. Međutim, upravo je Pomorskim zakonikom potvrđeno da Republika Hrvatska u svome gospodarskom pojasu ostvaruje suverena prava radi "istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim i neživim prirodnim bogatstvima" (st. 1(a) čl. 33. Zakonika)!

Neovisno o kompliciranom statusu našega gospodarskog pojasa - o čemu dalje govorimo - do navedene kontradikcije u našem Pomorskom zakoniku došlo je zbog nekritičnog prenošenja odredbi Konvencije o pravu mora u naš Zakonik. U njoj se, naime, potpuno odvojeno, cjelovito opisuju režimi isključivog gospodarskog pojasa i epikontinentalnog pojasa. To je opravdano, jer ima država koje iznad svoga epikontinentalnog pojasa neće htjeti proglasiti gospodarski pojas, kao i onih kojih se epikontinentalni pojas proteže izvan 200 morskih milja - što je maksimalna širina gospodarskog pojasa - pa iznad toga udaljenog dijela podmorja smije biti samo režim otvorenog mora. Međutim, Republika Hrvatska želi, iako pretjerano sporo i suzdržano, steći suverena prava nad živim bogatstvima na temelju režima gospodarskog pojasa, a taj naš pojas može se protezati iznad cijelog našeg epikontinentalnog pojasa. To naše pravo na gospodarski pojas i njegova prirodna bogatstva potvrdili smo upravo u Pomorskom zakoniku (st. 1(a) čl. 33.), pa tu našu želju ne možemo pravno negirati u tom istom Zakoniku (st. 1. čl. 44.)!

VI. ISKLJUČIVI GOSPODARSKI POJAS

12. Kako je na Trećoj konferenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora već sredinom 1970-ih godina postignut kompromis o uvođenju u međunarodno pravo mora režima isključivog gospodarskog pojasa, mnoge su države proglasile svoj gospodarski pojas već tijekom te kodifikacijske konferencije. U skladu s općim prihvaćanjem toga novog međunarodnopravnog režima, Međunarodni sud već ga je 1984. smatrao dijelom općeg običajnog međunarodnog prava.¹⁸ Ima ga pravo proglasiti svaka obalna država na morskom prostoru izvan vanjskih granica svoga teritorijalnog mora, do najveće udaljenosti od 200 morskih milja od polaznih crta od kojih se mjeri širina njezina teritorijalnog mora (čl. 57. Konvencije). Razumije se, takva maksimalna širina moguća je samo kod država kojih su obale na oceanima ili velikim morima. Površinu svih manjih mora dijele obalne države kojih su teritorijalna mora dosad graničila s otvorenim morem, koje će iz većine takvih mora potpuno nestati. Takva će, vjerojatno, biti i budućnost Jadrana, prosječna širina kojeg je samo 248,3 km.¹⁹

S obzirom na veličinu talijanske ribarske flote i njezino pretjerano izlovljivanje ribe do granica našega teritorijalnog mora, očekivalo se da će i Jugoslavija proglasiti gospodarski pojas kako bi barem donekle zaštitila riblje resurse u Jadranu i poboljšala položaj naše ribarske flote u našoj polovini Jadrana. Međutim, i pored očekivanja javnosti i stajališta pravnih stručnjaka o potrebi proglašenja isključivog gospodarskog pojasa, posljednji jugoslavenski Zakon o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu (iz 1987.) nije ni spomenuo gospodarski pojas.²⁰

Iako za takvo ignoriranje gospodarskog pojasa nije bilo nikakvog službenog obrazloženja, vjerojatno je da je bivša federacija tako postupila pod pritiskom Italije. Naime, Europska zajednica, štiteći stajališta svojih članica u Sredozemlju, koje imaju ogromne ribarske flote (prvenstveno Španjolska i Italija), odlučila je da njezine članice proglašavaju gospodarski pojas uz sjeverne i zapadne obale

---

¹⁸ Vidi: Case Concerning Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgement of 12 October 1984; Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice 1948-1991, United Nations, New York, 1992., ST/LEG/SER.F/1, str. 131.

¹⁹ Hrvatska opća enciklopedija, loc. cit.

²⁰ Službeni list SFRJ, br. 49/1987. O stajalištu naše javnosti i stručnjaka prema potrebi uspostavljanja isključivog gospodarskog pojasa vidi: Ibler, Međunarodno pravo mora i Hrvatska, op. cit., str. 191-216.

Europe, ali ne i u Sredozemlju, kako bi očuvale slobodu ribolova u cijelom Mediteranu. Čak su i neki stručnjaci za međunarodno pravo mora iz tih zemalja lansirali teoriju da se isključivi gospodarski pojas ne bi smio proglašivati u morima koja po Konvenciji iz 1982. spadaju u kategoriju tzv. "zatvorenih ili poluzatvorenih mora", među kojima su i Jadran i cijelo Sredozemno more.²¹ Međutim, takve teorije, koje nemaju nikakvog uporišta u radu same Konferencije o pravu mora - ni u pregovorima o općim pravilima o gospodarskom pojasu, ni u raspravama o pravilima o zatvorenim ili poluzatvorenim morima - posebno su smiješne kad se pogleda definicija tih mora, dana u čl. 122. Konvencije iz 1982. Po toj definiciji "zatvoreno ili poluzatvoreno more" jest more "koje se u cijelosti ili pretežito sastoji od teritorijalnih mora i isključivih gospodarskih pojaseva dviju ili više obalnih država"! Zato profesorica Mirjam Škrk potpuno opravdano primjećuje da su "isključivi gospodarski pojasevi, uz druge uvjete, uključeni u Konvenciju UN o pravu mora kao jedan od elemenata definicije zatvorenih ili poluzatvorenih mora".²²

13. Stjecanjem hrvatske samostalnosti očekivalo se da će nadležni državni organi pokazati više brige za hrvatske interese i prostore na Jadranu, a posebno za racionalno korištenje ribljim fondovima i za interese naših ribara. Ali, Pomorski zakonik, donesen 1994., glede gospodarskog pojasa usvojio je neuobičajenu soluciju. Posvetio mu je cijelu glavu IV. drugog dijela (čl. 33.-42.), uglavnom prepričavajući temeljne odredbe V. dijela Konvencije o pravu mora, u kojemu su prvi put izrađena međunarodna pravila o gospodarskom pojasu. Međutim, time Republika Hrvatska nije dobila svoj isključivi gospodarski pojas. Naime, u završnim odredbama Zakonika, u čl. 1042., rečeno je da će Sabor Republike Hrvatske odlučiti kada će se proglasiti gospodarski pojas Republike Hrvatske, odnosno od kada će se primjenjivati odredbe Zakonika o gospodarskom pojasu Republike Hrvatske!

Iako je neposredno nakon usvajanja Pomorskog zakonika, iste 1994. godine Ministarstvo pomorstva, prometa i veza osnovalo Radnu grupu za proglašenje gospodarskog pojasa Republike Hrvatske, sastavljenu od predstavnika držav-

²¹ Vidi u tom smislu: U. Leanza, *Nuovi saggi di diritto del mare*, Giappichelli Editore, Torino, 1988., str. 167-172.

²² M. Škrk, *Exclusive Economic Zones in Enclosed or Semi-Enclosed Seas*, u: *The Legal Regime of Enclosed or Semi-Enclosed Seas: The Particular Case of the Mediterranean*, Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo, god. XIX., br. 22, str. 161-162.

nih ustanova (uključujući Hrvatski sabor) i znanstvenih institucija, službenog prijedloga da se gospodarski pojas proglašuje dulje vrijeme nije bilo.²³

14. Tek početkom 2001. godine u Hrvatskom saboru sazrelo je uvjerenje da treba prestati ignorirati zadaću Sabora na temelju Pomorskog zakonika, a u interesu Jadrana i Hrvatske.²⁴ Međutim, proglašenje gospodarskog pojasa je odgođeno, ponajprije zbog straha Vlade Republike Hrvatske od nepovoljnih reakcija na takvu jednostranu, nenajavlenu odluku njezinih susjeda Italije i Slovenije, članica Europske unije, s kojom je upravo bio parafiran naš Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Uz to su se, kao i u vrijeme Jugoslavije, spominjale naše nedovoljne pomorske snage da nadziru poštovanje naših prava od stranih brodova na velikom jadranskom prostoru koji bi obuhvaćao naš gospodarski pojas.

Ipak, nakon dvogodišnje stanke, pitanje proglašenja našeg gospodarskog pojasa ponovo se aktualiziralo u Hrvatskom saboru. Uslijedilo je neopisivo komplicirano pogađanje i nadmudrivanje političkih stranaka i Vlade o sadržaju pojasa (režima) koji će se proglasiti. Prevladalo je stajalište da Hrvatska mora - kao i gotovo sve obalne države širom svijeta - iskoristiti prava što ih ima na temelju međunarodnog prava izvan svoga teritorijalnog mora, ali i popraćeno strahom od reakcije na proglašenje cjelovitog režima "isključivog gospodarskog pojasa".

Konačno, 2. listopada 2003. Hrvatski sabor usvojio je Odluku o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru.²⁵ Kao što se već iz naslova Odluke vidi, nije proglašen isključivi gospodarski pojas Republike Hrvatske. Iza riječi "jurisdikcija" krije se samo dio sadržaja prava što ih obalna država može steći na temelju međunarodnopravnog režima isključivog gospodarskog pojasa. Što je konkretno proglasila Hrvatska tom odlukom, rečeno je u st. 1.

²³ Tako se npr. na sastanku Radne grupe, održanom 19.9.1995., nije raspravljalo o gospodarskom pojasu, već o prijedlozima izmjena polaznih crta za određivanje širine teritorijalnog mora; v. poziv na sastanak Radne grupe, RH, Ministarstvo pomorstva, prometa i veza, klasa: 303-03/95-03/21, ur. broj: 530-02-94-sp, 14. rujna 1995.

²⁴ Vidi: Prijedlog odluke Hrvatskog sabora o proglašenju gospodarskog pojasa Republike Hrvatske u Jadranskom moru i Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika, u dopisima Vlade Republike Hrvatske, klasa: 302-01/01-02-01, ur. broj: 5030116-01-1 od 17.4.2001. i klasa: 342-01/01-01/01, ur. broj: 5030116-01-2 od 17. travnja 2001.

²⁵ Narodne novine, br. 157/2003.

njezina operativnog dijela. Pozivajući se na odredbe Konvencije iz 1982. o gospodarskom pojasu i na Pomorski zakonik, Hrvatska je proglasila:

- svoja suverena prava radi istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima voda izvan vanjske granice teritorijalnog mora;
- jurisdikciju glede znanstvenog istraživanja mora;
- jurisdikciju glede zaštite i očuvanja morskog okoliša.

Kako nismo proglasili puni sadržaj našeg gospodarskog pojasa, u Odluci se taj pojas naziva "zaštićeni ekološko-ribolovni pojas" (ZERP). Izabравši taj naziv, a poslije i tu kraticu, istaknuli smo samo dva, možda važnija, područja u kojima smo proglasili svoje međunarodnopravno priznate kompetencije: zaštitu okoliša i korištenje živim bogatstvima. U njemu nismo naveli treću komponentu našeg ZERP-a - jurisdikciju glede znanstvenog istraživanja. Nije tragedija što u nazivu toga pojasa ne spominjemo taj treći element ZERP-a, ali prečesto se i u važnim razgovorima, vjerojatno zbog te kratice, potpuno zaboravlja da ZERP obuhvaća i materiju znanstvenog istraživanja!

Međutim, proglasivši glavnu komponentu isključivog gospodarskog pojasa, zbog koje su taj pojas obalne države i uspjele ugrurati u međunarodno pravo - suvereno pravo nad živim bogatstvima do udaljenosti od 200 morskih milja - nema nikakve dileme da i naš ZERP, i pored svoje nepotpunosti, općenito mora biti tretiran kao međunarodni režim isključivog gospodarskog pojasa.²⁶ To smo izričito rekli već i u samoj Odluci o proglašenju ZERP-a (para. 1. i 2. operativnog dijela Odluke) i potvrdili u novoj verziji Pomorskog zakonika, koju je Hrvatski sabor donio 8. prosinca 2004. I u tome Zakoniku, glava IV. sadržava pravila o gospodarskom pojasu, kao i u prvoj verziji Zakonika iz 1994. Kako je godinu dana prije usvajanja Zakonika iz 2004. bila usvojena Odluka o proglašavanju ZERP-a, u st. 1. čl. 1018. novoga Pomorskog zakonika navedene su odredbe glave IV. koje su se trebale početi primjenjivati danom početka primjene te odluke, jer su se odnosile na sadržaj obuhvaćen tim aktom. U st. 2. čl. 1018. navedene su sve ostale odredbe glave IV., za koje je rečeno da će se početi "primjenjivati kad Hrvatski sabor proglašuje ostale sadržaje isključivoga gospodarskog pojasa u skladu s Konvencijom o pravu mora".

15. Uz proglašenje navedenih prava iz režima gospodarskog pojasa, Hrvatska je Odlukom iz 2003. potvrdila i slobode koje sve države zadržavaju u tuđim

²⁶ Vidi: Škrk, op. cit., str. 166-167.

gospodarskim pojasevima: slobodu plovidbe, preleta, polaganja podmorskih kabela i cjevovoda te druge međunarodnopravno dopuštene uporabe mora.

Proglašavajući svoja prava i jurisdikciju u prostoru izvan svojeg teritorijalnog mora, Hrvatska je morala nešto reći i o granicama toga našeg novog pojasa. O tome je u Odluci iz 2003. rečeno sljedeće:

- Naš novoproglašeni pojas obuhvaća prostore od vanjske granice teritorijalnog mora u smjeru pučine, do vanjske granice toga pojasa dopuštene općim međunarodnim pravom.
- Kako se naše obale nalaze na uskom Jadranskom moru, ne možemo imati gospodarski pojas maksimalne širine od 200 morskih milja od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora. Zato, u skladu sa st. 1. čl. 74. Konvencije iz 1982., taj naš pojas - derivat isključivog gospodarskog pojasa - moramo sporazumno razgraničiti s Italijom, obale koje leže sučelice našima uzduž gotovo cijelog Jadrana. Sporazum o razgraničenju moramo zaključiti i s Crnom Gorom, jedinom državom obale koje leže bočno u odnosu prema hrvatskoj obali i tom našem novom pojasu.
- Kako se gospodarski pojas jednostrano, samostalno proglašuje, a o konačnom njegovu razgraničenju sa susjednim državama treba se tek naknadno dogovoriti, naša se Odluka iz 2003. izjašnjava o privremenom razgraničenju toga našeg pojasa sa susjednim državama. U odnosu na Italiju rečeno je da će vanjska granica našeg ZERP-a privremeno slijediti crtu razgraničenja epikontinentalnog pojasa uspostavljenju Sporazumom između SFR Jugoslavije i Talijanske Republike iz 1968. S obzirom na bočno razgraničenje s Crnom Gorom, vanjska granica našeg pojasa slijedit će smjer i nastavljati se na privremenu graničnu crtu teritorijalnog mora koja je utvrđena Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore, zaključenim 10. prosinca 2002. (tada je, naime, Crna Gora još bila članica Državne zajednice Srbije i Crne Gore).

Uz nepovoljnu opću reakciju na proglašenje našeg ZERP-a, Italija je prigovorila i našoj odredbi o privremenom razgraničenju u njezinu smjeru, bojeći se da Hrvatska u naknadnim pregovorima ne bi inzistirala da se Sporazum o razgraničenju epikontinentalnog pojasa Italije i Jugoslavije primjenjuje trajno i na vanjsku granicu našeg ZERP-a.²⁷ Razumije se da bi granična ploha okomito

²⁷ Vidi notu upućenu glavnom tajniku Ujedinjenih naroda 24. travnja 2004.; Bulletin No. 54, Law of the Sea, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, United Nations, New York, 2004., str. 129-130.

podignuta na liniju razgraničenja ugovorenu 1968. bila najpraktičnija granica i za samo more i zračni prostor iznad njega, ali tekstualno isti članci Konvencije iz 1982. o razgraničenju gospodarskih pojaseva i epikontinentalnih pojaseva (čl. 74. i 83.) ne moraju dovesti do iste granične crte za oba ta pojasa. Iako ima slučajeva da su neke države ugovorile različito razgraničenje tih dvaju pojaseva, takva bi solucija u Jadranu bila vrlo nepraktična. Zamislimo npr. neko područje gdje jedna država ima platforme za korištenje mineralnih bogatstava svoga epikontinentalnog pojasa koje neminovno zadiru i u more iznad toga pojasa, a da to more pripada drugoj državi!?

16. Odlukom iz 2003. bilo je predviđeno da se pravila o našem ZERP-u počnu primjenjivati 12 mjeseci nakon uspostavljanja toga pojasa, tj. godinu dana nakon donošenja te odluke. Tako je i postupano prema svim jadranskim i drugim državama koje nisu članice Europske unije. Međutim, uslijedili su raznovrsni komentari, prijetnje, pritisci spomenutih dviju članica Europske unije, koji su rezultirali novom Odlukom Hrvatskog sabora od 3. lipnja 2004., po kojoj: "Za zemlje članice Europske unije, primjena pravnog režima zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske, započet će nakon sklapanja Ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Republike Hrvatske".²⁸

Međutim, i nakon tog ustupka Republike Hrvatske, nije došlo do ozbiljnijih nastojanja za sklapanje spomenutog ugovora o partnerstvu u ribarstvu. Nastavili su se općeniti prigovori protiv našeg proglašenja ZERP-a prije dogovora s našim susjedima. Takvi prigovori pogrešno se nastoje temeljiti na čl. 123. Konvencije iz 1982. U tome se članku, naime, zahtijeva suradnja obalnih država u tzv. zatvorenim ili poluzatvorenim morima u ispunjavanju njihovih prava i dužnosti po Konvenciji glede živih bogatstava, zaštite okoliša i znanstvenog istraživanja, ali ne i potreba dopuštenja susjeda da se proglasi gospodarski pojas. Dakle, obalne države uvijek surađuju u takvim morima: ako nemaju gospodarskog pojasa, onda u okviru pravila o teritorijalnom moru i otvorenom moru, a ako proglase svoj gospodarski pojas (ili neki njegov derivat), onda se u suradnju s drugim obalnim državama unosi i taj režim.

Osim protesta i nejasnog odgađanja bilo kakvih pregovora s Hrvatskom, dvije su članice Europske unije i same počele proglašivati neke režime izvan svoga teritorijalnog mora. Dok se za talijanski arheološko-ekološki pojas može

---

²⁸ Narodne novine, br. 77/2004.

samo reći da je dosta nejasan sadržajno i prostorno, slovenski gospodarski i epikontinentalni pojas iza hrvatskog teritorijalnog mora ne treba ni spominjati, jer nemaju nikakve veze s pravilima međunarodnog prava o režimima pod tim imenima.²⁹

Svi ti raznovrsni i dugogodišnji naponi Italije i Slovenije da se onemogući primjena hrvatskog ZERP-a ipak su bili pretjerani, pa je, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, Hrvatski sabor 15. prosinca 2006. donio Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru. Detaljno obećavajući daljnju suradnju s državama članicama Europske unije i Europskom komisijom, Hrvatski sabor je konačno Odluku iz 2003. protegnuo i na brodove država članica Europske unije:

“Za države članice Europske unije primjena pravnog režima Zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske započet će najkasnije s danom 1. siječnja 2008., od kada će se za ribarske i druge brodove Europske zajednice primjenjivati ribolovni i ekološki propisi Republike Hrvatske” (st. 2.).³⁰

Međutim, nakon donošenja Odluke iz prosinca 2006., i proteka polovine sljedeće godine, strah od stvarne primjene našeg ZERP-a od početka 2008. potaknuo je Sloveniju i Italiju na neke akcije unutar organa Europske unije, kao i na neke neposredne kontakte s hrvatskim vlastima, kojima je očiti cilj da se Odluka iz prosinca 2006. ipak ne provede.

VII. UKUPNA VLAST HRVATSKE IZVAN NAŠEG TERITORIJALNOG MORA

17. Na kraju rasprave o našem ZERP-u moramo demistificirati “skromnost” sadržaja režima koji se krije iza te kratice, a zbog čega javnost (neupućeni mediji, a povremeno i političke stranke) od 2003. predbacuju hrvatskim vlastima nebrigu za naše važne interese na Jadranu.

Već sam upozorio da se zbog naziva “zaštićeni ekološko-ribolovni pojas”, odnosno ZERP, najčešće zaboravlja da se u našoj odluci o uspostavljanju toga

²⁹ Law on the Establishment of an ecological protection zone beyond the outer limit of the territorial sea, 8 February 2006, Bulletin No. 61, op. cit., 2006., str. 98.

³⁰ Narodne novine, br. 138/2006.

pojasa - osim proglašivanja naših suverenih prava glede živih bogatstava i jurisdikcije u pogledu očuvanja morskog okoliša - proglašuje naša jurisdikcija glede znanstvenog istraživanja u tome pojasu.

Međutim, važnije od te “zaboravnosti” glede samoga sadržaja Odluke iz 2003. jest neshvaćanje da mi i u prostoru našeg ZERP-a imamo i neka prava što proistječu iz režima našeg epikontinentalnog pojasa, koji se nalazi ispod cijeloga prostora ZERP-a.

U režimu ZERP-a mi nismo proglasili jurisdikciju glede “podizanja i upotrebe umjetnih otoka, uređaja i naprava”, na što obalna država ima pravo u svome isključivom gospodarskom pojasu (st. 1(b)(i) čl. 56. i čl. 60. Konvencije iz 1982.). Međutim, ta ista prava glede umjetnih otoka, uređaja i naprava imamo i u epikontinentalnom pojasu bez obzira na to koliko oni zadiru i u samo more (čl. 80. Konvencije). Mi ta prava već i ostvarujemo izgradnjom platformi na morskome dnu izvan našeg teritorijalnog mora, a te platforme, kao i većina drugih umjetnih instalacija, oslanjaju se na morsko dno, tj. pripadaju našem epikontinentalnom pojasu, te nema ni potrebe proglašivanja jurisdikcije na temelju režima isključivog gospodarskog pojasa.

18. Međutim, mnogo su važnija dopuna sadržaja našeg ZERP-a suverena prava koje Hrvatska, na temelju režima epikontinentalnog pojasa, ima do sredine Jadrana nad “rudnim i drugim neživim bogatstvom morskog dna i podzemlja” (st. 4. čl. 77. Konvencije iz 1982.). Prema tome, pravo nad tim bogatstvima nije ni trebalo proglasiti Odlukom o ZERP-u, jer ih bez ikakvog proglasa imamo na temelju režima epikontinentalnog pojasa.

Konačno, i “živa bića koja pripadaju vrstama od dna” (vidi gore pod 11) pripadaju nam u našoj polovini Jadrana prema režimu epikontinentalnog pojasa (st. 1. i 4. čl. 77. Konvencije). Ta su živa bogatstva uključena u odredbu naše Odluke iz 2003., po kojoj mi proglašujemo suverena prava radi istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim pomorskim bogatstvima voda izvan vanjske granice teritorijalnog mora (st. 1. operativnog dijela Odluke). Međutim, glede vrsta od dna mi tom odredbom nismo ništa dobili. Ne samo da smo nad tim bogatstvima imali suverena prava na temelju režima epikontinentalnog pojasa već bismo primjenom režima isključivog gospodarskog pojasa - na kojemu se temelji naš ZERP - naša prava nad tim bogatstvima znatno ograničili. Naime, ako obalna država nema sposobnost iskorištavanja cjelokupnoga dopustivog ulova u svome gospodarskom pojasu, mora odobriti drugim državama pristup višku dopustivog ulova (st. 2. čl. 62. Konvencije).

Iako bismo dobrom organizacijom na temelju te odredbe mogli i nešto zaraditi od naših susjeda, načelno nas od svake obveze prepuštanja viška naših vrsta od dna (s naplatom ili bez nje) čuva st. 3. čl. 56. Konvencije iz 1982., prema kojemu se prava obalne države iz režima isključivog gospodarskog pojasa, kad se ona odnose na morsko dno i podzemlje, **ostvaruju u skladu s pravilima o epikontinentalnom pojasu.**

19. Nabrojivši prava i jurisdikciju, koju smo izričito proglasili godine 2003. Odlukom o našem ZERP-u, kao i prava i jurisdikciju koje u prostoru na koji se prostire naš ZERP već imamo na temelju režima epikontinentalnog pojasa, preostaje nam da utvrdimo kojih smo se prava - barem privremeno - lišili s obzirom na cjeloviti režim isključivog gospodarskog pojasa uspostavljen Konvencijom iz 1982.

Kako imamo jurisdikciju glede svih triju djelatnosti navedenih u st. 1(b) čl. 56. Konvencije (podizanje i upotreba umjetnih otoka, uređaja i naprava; znanstveno istraživanje mora; zaštita i očuvanje morskog okoliša) te suverena prava glede živih i neživih bogatstava, preostaju suverena prava “glede drugih djelatnosti radi gospodarskog istraživanja i iskorištavanja pojasa, kao što je proizvodnja energije korištenjem vode, struja i vjetrova” (st. 1(a) čl. 56. Konvencije).

U vrijeme ponovne globalne uznemirenosti malom količinom i politički kompliciranim uvjetima opskrbe preostalim mineralnim izvorima energije, nikako se ne smije podcjenjivati kraj gore citirane odredbe. Isto tako, opću frazu “gospodarsko istraživanje i iskorištavanje pojasa” može se u budućnosti primijeniti na neke bitne, novootkrivene gospodarske djelatnosti.

Osim izričito navedenih prava i jurisdikcije, koja obalna država stječe proglašavanjem svoga isključivog gospodarskog pojasa, u st. 2(c) čl. 56. Konvencije kaže se da svaka obalna država ima i “druga prava i dužnosti predviđena u ovoj Konvenciji”. Međutim, taj paragraf ne samo da nema vlastitog sadržaja već i ne upućuje na neke određene odredbe u drugim dijelovima Konvencije iz 1982. To najbolje pokazuje opširni komentar koji je o Konvenciji izradio Centar za oceansko pravo i politiku Virginia sveučilišta, a koji tome paragrafu čl. 56. Konvencije ne posvećuje niti jednu riječ.³¹

---

³¹ Center for Oceans Law and Policy, University of Virginia, United Nations Convention on the Law of the Sea 1982., A Commentary, Vol. II, op. cit., str. 543.

Zaključno moramo konstatirati: iako nam i danas pripada gotovo cijeli sa-
držaj prava obalne države u prostoru koji može biti naš isključivi gospodarski
pojas, bit će korisno da ga uskoro takvim i nazovemo. S druge strane, bitno je
da naša vanjska politika ne ustukne pred egoističnim i nepravednim ucjenama
susjeda te da ni vremenski ni sadržajno ne odustajemo od onoga što nam - kao
i svakoj obalnoj državi - pripada po općem međunarodnom pravu.

Summary

Budislav Vukas *

THE MARITIME CODE OF THE REPUBLIC OF CROATIA AND THE LAW OF THE SEA

*The Maritime Code of the Republic of Croatia, both its first version of 1994 and
the revised edition of 2004, regulates the legal regimes of the Croatian Adriatic coast.
Moreover, its rules deal with the legal relations of the ships flying the Croatian flag
outside the areas under the sovereignty and jurisdiction of the Republic of Croatia, as
well as all the subjects of maritime law.*

*This voluminous and complex Code commences with the relevant norms of the law of
the sea regulating the legal regimes along the Croatian coast: internal waters, territorial
sea, continental shelf and the exclusive economic zone. For unknown reasons, the contiguous
zone has not been mentioned. Notwithstanding Chapter IV of the Code containing the
rules on the economic zone, this regime has not been established on the basis of the Code
itself. Namely, in its final clauses (Art. 1042), it is stated that the Croatian Parliament
will decide when to proclaim the economic zone of Croatia.*

*After many years of debates at various levels, on 3 October 2003 the Croatian
Parliament adopted the Decision on the Extension of the Jurisdiction of the Republic of
Croatia in the Adriatic Sea. However, the Decision did not proclaim the entire contents
of the international regime of the exclusive economic zone, but only part of its contents as
elaborated in Part V of the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea.
By guaranteeing the rights of all states in accordance with the Convention, the Croatian
Parliament proclaimed "the content of the exclusive economic zone related to the sovereign*

---

* Budislav Vukas, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita
14, Zagreb

rights for the purpose of exploring and exploiting, conserving and managing the living resources beyond the outer limits of the territorial sea, as well as the jurisdiction with regard to marine scientific research and the protection and preservation of the marine environment, whereby the ecological and fisheries protection zone of the Republic of Croatia is established as of today”.

This text deserves two main comments: first, to the contents of the sovereign rights and jurisdiction expressly proclaimed by the 2003 Decision, the rights Croatia exercises over its continental shelf, which at the same time is the seabed and subsoil of the newly proclaimed ecological and fisheries protection zone, are automatically added. Second, the implementation of the new legal regime, proclaimed in October 2003, had to commence a year later, i.e. on 2 October 2004. In accordance with this provision, the 2003 Decision became effective in October 2004 in respect of all states, except the Member States of the European Union. Due to the negative reactions from Italy and Slovenia, the Croatian Parliament decided in 2004 to postpone the application of the 2003 Decision in respect of the Member States of the European Union, until the conclusion of an agreement concerning partnership in fisheries between the European Community and the Republic of Croatia.

Notwithstanding this exception, neither the European Union nor its two Adriatic members have demonstrated a clear desire to resolve the problems of fisheries and other problems related to the Adriatic Sea with Croatia. Therefore, on 15 December 2006 the Croatian Parliament decided - notwithstanding the willingness of Croatia to continue cooperation in respect of all problems of the Adriatic with the European Union - to commence the application of the 2003 Decision establishing its ecological and fisheries protection zone to ships flying the flags of the Member States of the European Community on 1 January 2008 at the latest.

Key words: international law of the sea, innocent passage, contiguous zone, exclusive economic zone, ecological and fisheries protection zone

